

XXIII. L E V É L.

*Költ Komáromban, Sz. Iván Havdnak
19. Napján.*

Az Időnek folytatása.

Születésétől fogva ez, már a' Sírba le-fzálla,
Bar száz fúllyos esztendeit hordozza gör-
bedt válla ;

Amaz, egyt somó aranyba Létét el-zálogolá;
Az epezítő játékoknak emez el-harátsolá;
Ama gazdag, Kintsét Javát e' végre fel-ál-
dozza,

Hogy az őt az Idő' bajos nyűgéből, ki-
öldozza ;

'S mind ezt miért tselekezik? Tsak azért,
mert azt vélik,

Hogy élteket, ha nem élnek, bóldogúl
tsak úgy élik.

E' rút esztelen tévelygést óh halandó!
tagadd-meg ,

A' Léleknek, mint érdemli, a' ditsőséget
add-meg ;

Tsak ő az, kinek általa az ember élte élet,

'S az emberben gondolkodó nemes te-
hetféggé lett ;

Ez az, ki az Idők' részit méreetskéli helyetted,

M. Gyűj. IV. N.

Z

Ha

Ha kivált jó barátoddá a' Bőltsefséget tetted,
Mellynek vezérlése által, ha magad' meg-
esmérni

Meg-tanúltad, 's minden dolgod' tudod
is ahoz mérni,

Ne félj, mert e' vezetéken már el fogod ta-
lálni,

Napjaidat ifzonyodás nélkül böltsen szám-
lálni.

Ha valaha olly mélyfégbe kéne nékem
füllyednem,

Hogy ez alávalófágra kellene vetemednem,
Hogy kints 's gazdagfágból álló szabadfágom-
nak bére

Reményjéért, azt bolondúl hánynám kó-
tyavetyére;

Ha érzékenyfégim után szívem kívánván
menni,

Híjábanvalófágoknak fészkévé kéne lenni:
Óh Idő! jobb előzd-meg vég óram', 's vágj-
ki engemet,

Jobb nem élnem; betstelenül mint élnem
életemet.

De ha valamelly szívekben, valaha azt ér-
hetném,

A' Virtusnak nemes tüzét, hogy lánggá
gerjeszthetném;

Ha valaha jó barátim közzül meg-történhetne
Tsak egyyen is; hogy fájdalmin kész szí-
vem segíthetne;

Ha

Ha olly bóldogtalanoknak, kiknek ártatlan-
fágok

Homályban van, 's tsak védelem híjával
Igazfágok,

Még valaha szemeikről a' könnyeket tör-
ténne

Hogy erőtlen kezeimnek le-törölgetni kéne:
Óh Idő! meg-állj 's kegyelmezz ifjúi éle-
temnek,

Hogy édes Anyám még foká könyörülő
szívemnek

Lévén tanúbizonyfága, vidám szívvel ve-
hefse

A' tisztelet és szerezet adaját, melly rám ese!
Ti pedig Virtus 's Ditsőség! még valaha szár-
nyatok

Árnyékával ösz fejemen meg-szállva nyú-
godjatok.

Pápán. Kováts Ingenieur.

Ferdés.

A' ferdés egy eszköz az egézfégnek
fel-tartására. A' Frantziák 's kivált az An-
glufok közzül fokan még télen is hideg víz-
ben ferednek: már e' fok, de leg-alább igen
egézfégés a' folyó vizekben való ferdés Ju-
niusban, Juliusban, és Augustusban. Élnek ez-
zel fok Magyar Ifjak is; de a' többek között
két dologban hibáznak. Első az, hogy né-

mellyek jól laknak elébb hogy sem a' ferdő-be mennének, azt mondván, hogy majd a' víz igen meg-éheztetné őket. Így a' ferdés nem csak nem hasznos, hanem veszedelmes is lehet. A' másik ez, hogy fokban még kezfek-nőkkel bé-kötözik fejeket, hogy az meg ne ázzon. E' szerint a' vér a' hideg víztől szün-telen fel felé hajtattván, fő fájást, az igen vé-res embereknél pedig guta ütést is okozhat. Az Anglusok 's Frantziák mindenkor fővel buknak a' vízbe, hogy leg-először is a' fő nedvesedjen-meg, a' melly is igen bölts szo-kás; mert így a' vér a' főről takarodik a' lá-bak felé. A' ki úfzni nem tudván nem mér így fővel bukni a' vízbe; tselekedje azt leg-a-lább, hogy a' fejét először jól meg áztassa, úgy ne féljen a' fő fájástól. Semmi sem e-rősíti jobban a' gyenge és erőtlen embereket, mint a' hideg vízben való ferdés. Nam ré-giben élt a' többek között Genevában egy Törvény-tanító, a' ki noha különben egéz-ségesnek látszott, olly erőtlen vólt, hogy a' maga Szobájának ajtaját nem tudta ki-nyitni, hanem másnak kellett mindenkor ki és bé-botsáttani. Két hónapig tartó hideg vízben való ferdése után úgy meg-erősödött, hogy azután a' lóra is fel-ült, és minden nap pa-ripázott. A' kik az inaknak gyengeségek-ben szenvednek, (debilitas nervorum) a' millyenek a' tanuló emberek között nem ke-

vesen vagynak, az olyanoknak igen használ a' hideg ferdő; de úgy hogy két három perztentésnél tovább a' vízben ne legyenek, mert itt leg-inkább az az elfő borzadás és ifzonyodás használ, mellyet okoz a' víznek hidegfüge. Másoknak is ugyan, de kivált az ilyeneknek, minden feredésnél egészségesebb az, ha olyan fetskendezővel, a' millyennél a' nagy Urafágoknak kertjeikben a' kertészek a' gyenge plántákat öntözik, a' fejeken el-kezdvén, egész talpokig meg-fetskendeztetnek. Ez nem keveset fog használni a' gyenge inaknak erőfítésekre. — A' kik vízi betegségben vagynak, azok meleg homokban, vagy pedig a' kementzében megmelegítettett 's egygy kádba töltött korpában feredjenek. —

Az estvéli Vendégfügek.

A' híres *Caraccioli* azt mondja egy helyen, hogy minden Vendégfüg a' mi testünk' fátorának töredékenyfügének jele; azért is tsudálkozik azon, hogy ebből a' minket meg-alázó dologból az emberek olyan nagy pompát 's gyönyörüfüget tsinálnak, hogy másokat is arra, mint vendégeket bé-gyűjtene. Tsak olyan vólna, azt mondja, mint ha mikor a' halász az ő meg-fzakadozott hálóját fóltozni akarja, arra nézőket gyűjtene:

Z 3.

vagy

nagy hévfég 's fő-szédelgés mia nem alhatnak, vagy pedig fokszor álmokból fel-rettennek. Sokkal inkább gondot viselnek azok egészségekre, a' kik estve keveset esznek, reggel pedig idején kelnek-fel.

A fogaknak tisztaságokról.

Semmi egygy egygy jobban a' szép ortzát meg nem ékteleníti, mint a' fekete és odvas fogak. Ezen kívül, igen fokat el-vesztnek ezek abból a' kedveségből is, mellyet nyerhetnének az emberek az ő nyájaskodó bezéllgetéseik által. Sokan magok okozák magoknak ezeket a' rossz fogakat, mellyek idővel még egészségeket is el-ronthatják, minthogy az ételek' meg-rágására alkalmatlanokká tétettetnek, a' jól meg nem rágatott eledel pedig a' gyomortól is jól meg nem eméztetven, fok nyavalyákat okoz: máfok pedig némelly tekergők, fog tisztítók, és különös porokat árulóok által tsalattatnak-meg. Az illyenek gyakorta több kárt okoznak mint hasznot; mert azt a' bor-követ, melly a' fogakhoz ragadott, a' magok vafaikkal le-feszegetvén, az addig elég erősen állott fogakat meg-tágítják, úgy hogy időnek előtte ki-hullanak. A' melly porokat a' könnyen hívőknek drága pénzen eladnak, azok egygy kevés ideig láttatnak a'

fogakat tisztítani, de valófággal azokat, főképpen pedig azoknak ágyaikat az ínyeket nagyon erőtelenítettik. Ha a' Szülék, kivált a' tisztaságesebbek, minden ebéd és vacsora után szájaikat 's fogaikat meg-mosnák, 's azokat tisztán tartanák; minden ő gyermekeik, valamint egyebekben, úgy ebben is örömet követnék őket, 's még akkor reá szoknának fogaiknak tisztán való tartásokra. De szomorúan lehet tapasztalni, hogy sok Szülék nem hogy ezt tselekednék, hanem inkább a' sok tszúkor, 's egyéb édeségek által gyermekeiknek fogaikat úgy el-rontják, hogy tsak úgy látszanak szájaikban, mint valamely korom darabok, 's meg-fosztván azokat az ételnék meg-rágásának 's illendő meg-emésztésének eszközeitől, mindenféle betegségeknek tárgyjaikká tészik őket. — A' fogakon látszó bor-kőnek igaz, hogy nem kellene azokon lenni; de ha már a' hosszas mértékletlenség, és az illendő tisztításnak elmúlatása után tsak ugyan ott vagon, nagy vigyázással kell azt onnan le-venni, mert különben az ember a' fogakat meg-erőteleníthetné. Külömben is ennek oka nem annyira a' fog, mint a' gyomor, a' mellyet kell ilyenkor tisztítani. Igen veszedelmes a' fogoknak tövel vagy ezüst fog-vájóval való tisztítások: leg-jobb az, a' melly gyenge fátscából vagy tollból készítettetik. A' ki mér-

ték-

tékletesen él, 's ifjúfágától fogva fogait minden nap meg-mossa 's meg-tisztítja, semmi erős tisztító porokra nincs annak szüksége, és az ő szép fehér fogai az ő egészségének nem utólfó jelei. Ha néha a' vízzel való mosás nem elégséges volna, akkor meg-pörkölt kávé, vagy égett kenyér héjját lehet porrá törni, és azzal a' fogakat dörögölni. A' kiknek ínyeik igen hamar véreznek, 's fogaik ingadozni kezdenek: azok dohányt rágszának szájokban, 's öszve tört dohánnyal dör'söljék ínyeiket. Így a' scorbutusnak ezen kezdetét meg-orvosolhatják, 's a' kihulláshoz készülő fogait meg-erősíthetik. Igen jó erre a' dörögölni a' tabák is, vagy pedig a' meg-égettetett dohánynak hamva.

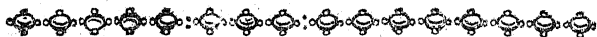
A' Találós Mese volt *Hajó*; a' Rejtett Szó *Létel*, mellyből ki-telik *étel*, *élet*.

Találós Mese.

Víz vagyok, színemből de ki kell költözniöm:
 Fekete színt szükség magamra öltözniöm.
 El-változott testem mert több hasznot tézen:
 Mint az elébbi volt magában egészen.
 Illy színnel tehetek böltset tudatlanból:
 Bizonyost, az előtt még bizonytalanból.
 Horváth Sámuel.

Rej-

Rejtett Szó.

Öt reánk még első Atyánkról maradt,
 Mellyre néki útát négy tilalmas adott.
 De bezzeg e' dolog torkán is akadott,
 Egy betűvel abból hogy nagyobb tá-
 madott.

Maradékok! hogy e' mesét meg-fejtsétek,
 Eme' két sor' végit el ne felejtsétek:
 Midőn e' kár meg-lett bár ti nem e-vétek
 De azért a' négybenn egrest érez-étek.
 Martosról. Édes Gergely.

Szerentse' változandósága.

Mikor XIII-dik Kelemen Pápa, a' szokás szerint, mindjárt Pápává lett választatása után a' Lateránumba a' népnek temén-telen sokaságától bé-kifértetett, Ganganelli még akkor egy közönséges Franciscanus Barát lévén, maga is a' nézők közt volt, 's hogy a' Templomban messzebb láthatson, egy oszlopnak talpára hágott-fel; de egy Svajtzer katona a' puskájával le-lökte onnan. — Ki gondolta volna még akkor, hogy tizen egy esztendő múlva maga vitettetik Ganganelli a' Lateránumba olyan nagy pompával, a' millyennel XIII-dik Kelemen Pápa. — Melly nagy volt a' külömbség egy Pá-

Pápa 's egygy szegény Franciscanus között! — Még is meg-lett ez tizenegy esztendőre 'a mikor is a' böltő Ganganelli a' számlálhatatlan sokaságtól tiszteltetvén majd le-irhatatlan pompával vitetett oda bé. — Mikor az Ofzlop mellett kellett néki el-menni el-mosolyodott, 's a' tzerimoniának végbe menetele után kérdezvén a' Kárdinálifok minn mosolygot légyen, maga elő befzélte nekik melly irgalmatlanul le-taszította légyen őt arról az ofzlopról egygy Svaitzer katona az előtt tizen egygy esztendőekkel.

A' Búzának 's egyéb vetéseknél ellenfégek.

Ide valók 1-ször A' gyomok 's hafzontalan füvek, leg-alább a' mint mi emberek nevezük, mert nints semmi fű mellynek valami hafzna ne vólna. — Ezeknek ki-írtásokra hafznál a' mély szántás, mély boronálás, tiszta magnak vetése, 's arra való vígyázás, hogy a' trágya közzé semmi konkolyok vagy hafzontalan magvak ne elegyedjenek.

2-ször A' férges. Nevezetesen 1-ször A' 'Súfok. Ettől meg-örizheti az ember búzáját, ha olyan helyen tartja, akár a' ház héjján, akár másutt, hogy a' szél járhasa. Ha a' 'súfok csak ugyan ki mutatná magát, terítse bé a' gazda feje lepedőkkel a' búzáját estve, hagyja rajta reggelig, a' melly 'súfokok rá ragad.

gadnak, vigye-ki a' tyúkjainak, 's így tselekedjék mind addig, míg a' lepedőre több 'fusok nem ragad. Ez által minden ember a' 'fusókat ki-írthatja. — 2-szor *A' fejér búza moly*, mellyet némelly apró tarka lepkék tojnak. Ettől meg-örizkedik a' gazda, ha a' helyet, mellyen búzáját tartja, jól ki-tisztítja, megsepri, 's a' hasadékokat bé tsinálja.

3-szor *A' ló tetű*. Ezt el lehet vészteni, ha egy kevésé olajos vagy szappanos vízzel öntözik a' helyet a' hol fok találtatik. — Vagy hints döglött rákokat a' mezőre, ezeknek szagokat nem szenvedhetik. Vagy áss bizonyos helyeken két lábnyí mélyfégű 's egy láb szélefségű gödröket, töltsd-bé meleg lóganéjjal, azután borítsd-bé földdel. Mint-hogy ezek a' melegféget keresik, a' hideg öszfízel mind ide gyűlnek, 's meg ölheted őket. —

4-szer *A' hernyók*, mellyek minden esztendőben nagy pusztítást tésznek, 's kivált a' kerti veteményeket meg-emésztk. — Ezeknek orvoslásokra tarts döglött rákokat abban a' vízben, mellyel a' veteményeket öntözöd. — De leg jobb vólna a' lepkéket öldösni, míg nem kezdenek tojni. Minden gyermek a' ki száz lepkét vinne a' Bíróhoz valamelly helységben, meg-érdemlene egy garast, a' pedig nagy jutalmat érdemelne, a' ki olyan jó szagú eszközt tudna ki gondolni, melly a' lepkéket egy rakásra édesítené. —

— Tud-

Tudni való, hogy ezek a' hernyók három 's négy változásokon is mennek által, míg lepkékké válnak.

5-fzör. Az üzögöt is a' férgek okozák, de a' mellyek olly aprók, hogy tsak nagyító üveg által lehet azokat látni. Megteremnek pedig ezek a' férgek, ha a' búza meg-nedvesedik, és jól ki nem szárad. Ennek el-kerülésére leg-hasznofabb, ha az ember mindenkor tavalyi magot vét, vagy pedig ha idejít vet, mindjárt aratás után kitesévelteti, véknyan a' ház-héján el-teríti, gyakran meg-forgatja, hogy jól meg-száradjon. Ha valaki kételkedne benne, ha vallyon jó é az vetni való magva, egy jó nagy dézsa vízbe tegyen vagy két marok óltatlan meszet, 's mikor a' magot rostáltatja, egy egy rosta allyát mártson ebbe a' vízbe, 's töltsse a' ponyvára száradni, ez meg-orvosolja.

6-fzor. *A' földi balha*, ezt el-üzheted, ha ollyan vízzel lotsolod a' plántát, mellynek egy része savanyú káposzta lév.

7-fzer. Az egerek is néha annyi kárt tesznek, hogy egész helységnek együtt kell fogni ezeknek ki-írtásokra. Egy pár egér esztendő alatt leg-alább 172-öt szaporít, hát ha sok pár veheti-bé magát valahová? Ezeknek ki-írtásokra némelylek fazekakat ásnak bizonyos messzeségre a' barázdákba,
mel-

mellyek eggy éjtfzaka öt hat egeret is megfognak, máfok füz-fa ágakat szúrdalnak-le, hogy a' ragadozó madarak azokra üljenek, 's az egereket el-kapkodják. — Az ürgéket ki-ásák, hogy téli elefégeket el-vegyék; vagy pedig vízzel ki-öntik, 's meg-ölvén, húfokat meg-fütik, bőröket a' Szütsöknek adják.

Kisdedek' Vallása Seiler Fridrik György által.

Ezt a' betses munkát, melly nem tsak a' Protestánfoktól, hanem a' R. Catholicusoktól is olly nagyra betsültetett, hogy tsak nem minden Európai nyelvre le-fordíttatott, 's közönséges Oskolai könyvnek Német Országban bé-vétetett, szép Magyarfággal le-fordította még 1775-ben Fő Tízteletü Bodoki Jó'sef Ur Kolosváron, 's még azon esztendőben szép nyomtatással ki is botsátotta. Kívánjuk hogy bár minden szülék Hazánkban, a' kik olvasni tudnak, ez igen betses könyvet meg-szereznék gyermekeiknek a' tiszta kegyességben 's Isteni félelemben való nevelésekre! — Egynehány esztendőkkel ez előtt *Párizsek* Úr Prágai Oskola Tanító, az eredeti Német munkát bővitette, hozzá adván azokat is mellyek a' Romai Ekklesiának különös Tudományai, mint p. o. a' Szenteknek fe-

segítségül való hívásokat 's a' t. Mert a' Seiler Úr' munkája, melyet Fő T. Bodoki József Úr ki bocsátott áll 55. részekből, a' *Párizsek* Úré pedig 68-ból. Ezt a' munkát most újra *Párizsek* Úr után magyarra fordította a' R. Catholicus Szüléknek és Tanítóknek közönséges hasznokra Fehér György Úr, Fejérvári nevendék Pap, a' ki is melly fáradhatatlanul munkálodjon nyelvünknek gyarapításában, ezen Gyűjteménynek sok részéből világosan meg-tetstzik. — Ugyan ez a' nagy böltsefségű 's kegyefségű Tanító Seiler Úr, eggy más munkát is bocsátott ki nem régiben ilyen tzm alatt. Az Ó és az Új Testamentomnak Summája szép erköltsi elméikedésekkel meg-elegyítve, az Iffjaknak hasznokra. Meg-érdemlené ez a' munka is, hogy nyelvünkre fordíttatnék. —

A' gyermekeknek ételeknek modjdról.

Mindenek tudják melly fokot esznek a' gyermekek; de ez éppen nem tsuda, mert valamint a' terhes asszonyok magokért is esznek, és a' benne lévő tsetsemökért is: úgy a' kis gyermekek is, nem tsak azért esznek hogy éljenek, hanem azért is, hogy nőjjenek. A' tsets szopó, tsak nem a' maga egész életének idejét két részre osztja, úgy-mint szopásra és alvásra. Sokkal több te-
jet

jet szív ez magába, mint sem a' mennyi elégféges volna az ő kis gyomrának megtöl-
tására; de a' természet szüntelen ösztönözi
őt, hogy többet többet szopjon, hogy így
ne csak az élésre, hanem a' növésre is ele-
gedendő nedveség maradjon a' testben. —
A' nevedő gyermekeknek nem elég csak
ebédkor és vatsorakor enni, hanem szükfég
nekik fölöstökömöt is adni. Azt szokták
ugyan mondani példa-beszédben, hogy *a'
tele has nem tanul örömet*; de az üres
has is alkalmatlan arra. Leg-jobb fölöstö-
kő pedig a' gyermekeknek az egészséges
gyümölcs, melly az ő különben heves vé-
reket egy kevéssé frísíti.

Buzgóság.

Semmiben sem tsalatkoznak-meg az em-
berek inkább, mint a' buzgóságban. Olly
fok indúlatok rejteznek-el ennek áll-ortzája
alatt, és ezek az áll-ortzás indúlatok, olly
fok gonczoknak kút-fejeik voltak, hogy né-
melly Böltsek arra fakadtak, hogy talán nem
is kellett volna ezt különös virtusnak ten-
ni. Bizonyos az, hogy a' ki a' régi
időket figyelmetesen meg-vizsgálja, ha egy
alkalmatóságot talál ollyat, mellyben az o-
kofságtól vezéreltetett buzgóság hasznot tett,
százakat talál mellette, mellyekben vétkes
és káros volt.

(A' többi következik.)